

Alkon lausunto alkoholikomitean mietinnöstä

YLEISTÄ

Voimassa olevaa alkoholilainsäädäntöä on käytännössä sovellettu kymmenen vuoden ajan eikä varsinaisia sen kokonaisuudistukseen tähtääviä esityksiä ole tähän mennessä tehty. Tätä on pidettävä ymmärrettävänä ottaen huomioon lainsäädännön suhteellisen lyhyen voimassaoloajan. On syytä kuitenkin palauttaa mieliin, että alkoholijärjestelmämme liberalisointia vaadittiin jatkettavaksi uuden lainsäädännön tuskin ehdittyä voimaan; jo vuoden 1969 alussa esitettiin julkisuudessa erillisvaatimuksia vahvan oluen ja myös mietojen viinien kaupan vapauttamiseksi elintarvikeliikkeisiin samaan tapaan kuin keskioluen nykyisin. Toisaalta taas on vaadittu keskiolulain kumoamista ja keskioluen kaupan palauttamista monopoliyhtiön myymälöihin ja anniskeluravintoloihin. Arvostelun kohteena onkin erityisesti ollut keskiolulaki ja sen edellyttämä laaja keskioluen jakelijärjestelmä.

Ehdotukseen alkoholilainsäädännön perusteellisemmasta kokonaisuudistuksesta ei hallintoneuvoston mielestä ole tähän mennessä esiintynyt riittävästi tarvetta. Kun alkoholiolojen kehitystä alkoholijärjestelmämme muutoksen jälkeen 1968 on nyt seurattu kymmenen vuoden ajan, voidaan pitää perusteltuna, että alkoholilainsäädännön uudistuksen

tarve tulee jo tässä vaiheessa yleisen harkinnan kohteeksi.

Lausunnossa esitetyin perustein hallintoneuvosto yhtyy komitean mietinnön selvitysosan yleisarvioinnissa esitettyyn käsitykseen, jonka mukaan alkoholiolojen kehitys erityisesti uuden alkoholilainsäädännön vuosina 1969—74 on ollut monessa suhteessa epätydyttävä.

Alkon taholla on eri yhteyksissä, kuten eduskunnalle vuosittain annetuissa hallintoneuvoston kertomuksissa, kiinnitetty huomiota tähän kehitykseen ja sen syihin. Alkoholijuomien kulutus kasvoi ennustettua nopeammin, alkoholin käytön akuutit haitat lisääntyivät voimakkaasti, samalla kun kulutustason myötä myös pysyväisluonteiset terveydelliset haitat enentyivät. Uutta lainsäädäntöä on jouduttu soveltamaan olosuhteissa, joissa alkoholipolitiikan hillitsevät tekijät ovat jatkuvasti menettäneet merkitystään. Alkoholijuomien reaali hinnat ovat yleisten hinta- ja tulopoliittisten pyrkimysten paineessa alentuneet, minkä lisäksi alkoholijuomien saatavuutta on lisännyt voimakas muuttoliike, ansioiden nousu sekä liikkuvuuden kasvu. Alkoholijuomien käyttötavat ovat asenteiden yleisen väljentyminen mukana myös löyhentyneet.

Hallintoneuvosto on komitean kanssa näin ollen samaa mieltä myös siitä, että taloudellinen kasvu, yhteiskunnan rakennemuutokset ja yleinen asennekehitys ovat komitean mietinnössä esitetyn tarkastelukauden aikana olleet tärkeimmät alkoholin kulutusta maassamme lisänneet tekijät, sillä ne ovat luoneet aineelliset ja

Tämä on lyhennelmä Alkon hallintoneuvoston antamasta lausunnosta alkoholikomitean mietinnöstä. Lyhennelmän on laatinut varatuomari Junno Pekkala.

henkiset edellytykset aikaisempaa määrällisesti suuremmalle, tiheämmälle ja yleisemmälle alkoholin käytölle.

Komitean mielestä 1960-luvulla ja 1970-luvun alkuvuosina harjoitettu alkoholipolitiikka on sekä yhdessä juuri mainittujen tekijöiden kanssa että itsenäisesti myötävaikuttanut kulutuksen kasvuun. Mikäli tällä tarkoitetaan uuden alkoholilainsäädännön jo sinänsä edellyttämää alkoholimyymälöiden ja anniskeluravintoloiden sekä keskioluen vähittäismyynti- ja anniskelupaikkojen määrällistä lisäämistä eli yleensä jakeluverkoston laajentamista ja sen vaikutuksia, voidaan myös tämä komitean kannanotto hyväksyä.

Hallintoneuvosto haluaa kuitenkin tähdentää, että verkoston laajentuminen — joka on toteutettu harkitun suunnitelmallisesti ja tiukentuvan linjan mukaisesti — on ollut uuden järjestelmän tarkoitettu ja luonnollinen seuraus pyrittäessä toteuttamaan lainsäädäntöuudistuksen yhtä tärkeätä tavoitetta, maaseudun saattamista alkoholin saatavuudessa tasaveroiseen asemaan kaupunki- ja aikaisempien kauppalakuntien kanssa.

Tätä periaatetta erityisesti korostettiin hallituksen esityksessä eduskunnalle alkoholilaiksi samoin kuin alkoholivaliokunnan esityksen johdosta antamassa mietinnössä. Eri kuntamuotojen asettamista erilaiseen asemaan alkoholijuomien myynnin sallimisessa ei pidetty tarkoituksenmukaisena varsinkaan sen jälkeen, kun maalaiskuntiin oli enenevässä määrässä muodostunut väestö- tai liikekeskuksia.

Jos komitea lausumallaan myös tarkoittaa sitä, että alkoholiyhtiö ei olisi halunnut tarpeen ja mahdollisuuksien siihen ilmaantuessa käyttää hintapäätösvaltuuksiaan, on lausuma tältä osin torjuttava. Epäonnistuminen tässä suhteessa, kuten jäljempänä osoitetaan, johtuu pääasiassa ulkopuolisesta vaikutuksesta hallintoneuvoston alkoholipoliittiseen päätöksentekoon. On syytä todeta, että eduskunta käsitellessään hallintoneuvoston alkoholiohjelmien kehityksestä vuodelta

1969 antamaa ensimmäistä kertomusta jo yhtyi talousvaliokunnan kantaan, jonka mukaan ”alkoholijuomien hintojen korottamista vastaisuudessa ei voida alkoholipoliittisista syistä olla toteuttamatta, milloin yleinen hinta- ja ansiotason nousu sitä edellyttää”. Tehokkaana hintapolitiikan käyttämisen välttämättömyyteen eduskunta on useita kertoja myöhemmin kiinnittänyt erityistä huomiota käsitellessään hallintoneuvoston sille antamia kertomuksia samoin kuin siihen, että alkoholijuomien hintatason tulisi seurata yleisen hintatason kehitystä. Toisaalta hallintoneuvosto on lähes joka kertomuksen yhteydessä joutunut selostamaan niitä alkoholiyhtiöstä riippumattomia ulkopuolisia tekijöitä, jotka ovat estäneet hallintoneuvoston pyrkimyksiä riittävän hintapolitiikan hoitamiseen.

Hallintoneuvosto yhtyy siis komitean esittämään yleislinjaan, jonka mukaan alkoholijuomien kulutusta olisi kyettävä hillitsemään. Tämä tavoite kyetään saavuttamaan nykyistä tehokkaamman hintapolitiikan ja sopiviksi mitoitettujen alkoholin saatavuusrajoitusten avulla.

Tällöin tulevat korostetusti esille kysymykset alkoholiyhtiön mahdollisuuksista alkoholilainsäädännölle asetettujen perimmäisten sosiaalisten tavoitteiden toteutumisen kannalta välttämättömän hintapolitiikan käyttämiseen, jota komitean mietinnössäkin korostetaan. Mikäli hallintoneuvostolle voidaan lainsäädännössä taata aikaisempaa paremmat edellytykset itsenäisen hintapolitiikan harjoittamiseen, ei komitean osaehdotuksia alkoholipoliittisen linjan tiukentamiseksi ole tarpeellista toteuttaa mietinnössä esitettyssä laajuudessa ja siinä kerrotuin tavoin.

HINTAPOLITIikkaan liittyviä Kysymyksiä

Lausunnossa kuvaillaan suhteellisen laajasti hintapäätösten syntymiseen liittyviä seikkoja uuden alkoholilainsäädännön aikana. Tarkastelu pohjautuu hallintoneuvoston eduskunnalle alkoholiohjelmien kehi-

tyksestä vuosilta 1969—77 antamiin kertomuksiin.

Tämän tarkastelun lopuksi todetaan, että alkoholijuomien kulutuksen kasvava suunta taittui vuonna 1975, jolloin kulutus jäi edellisvuotista alhaisemmaksi ensimmäisen kerran sitten vuoden 1958 (vähennys 3,9 %). Kasvun pysähtymisen aiheuttivat pääasiassa vuoden aikana toteutetut hinnankorotukset eikä, kuten komitea näyttää katsovan, taloudellisilla tekijöillä voida katsoa olleen tähän olennaista vaikutusta, sillä vuotta 1975 ei ainakaan kokonaisuudessaan ole pidettävä yksityisen kulutuksen osalta lamavuotena. Alkon hallintoneuvoston kertomuksessa eduskunnalle vuodelta 1975 todettiin, että alkoholiolojen kehitys oli vuoteen 1974 ja koko 60-lukuun sekä 70-luvun alkupuoleen verrattuna tyydyttäväksi katsottava, mikä johtui siitä, että nyt voitiin käyttää kulutuksen hillitsemisessä tehokkaimmaksi todettua keinoa, hintapolitiikkaa, edellisinä vuosina pääasiallisesti käytettyjen muiden alkoholipoliittisten toimien eli jakelujärjestelmän kasvun rajoittamisen, valvonnan ja laajennetun valistustoiminnan ohella.

Vuosien 1975 ja 1976 vaihteessa alkoholijuomien hinnat olivat jääneet muiden hyödykkeiden hintojen kehityksestä siinä määrin jälkeen, että hallintoneuvostolla olisi vuoden 1976 alkukuukausina ollut edellytykset alkoholijuomien hintojen tarkistamiseen. Voimaan tulleen hintasulun takia tätä mahdollisuutta ei kuitenkaan voitu käyttää. Sen päätyttyä heinäkuun alussa hallintoneuvosto teki päätöksen, jonka mukaan alkoholijuomien vähittäismyyntihintoja nostettiin 6 %:lla. Kun vuonna 1977 korotuksia ei työmarkkinaratkaisun vuoksi katsottu voitavan toteuttaa lainkaan, vajosi kaikkien alkoholijuomien reaalihintaindeksi 1977 peräti 83 pisteeseen, jota alhaisempi se on ollut vain 1930-luvulla. Viimeisimmässä kertomuksessaan eduskunnalle — vuodelta 1977 — hallintoneuvosto erityisesti korostaa seuraavaa:

kuntarakenteen muutoksen lähes pysähdyttäjä kulutuksen alentaminen näyttäisi olevan mahdollista. Tämä edellyttäisi tiukan jakelu- ja valvontapolitiikan jatkamisen ohella ennen kaikkea sitä, että alkoholin hinnan sitomisesta tulopoliittisiin ratkaisuihin luovuttaisiin ja palautettaisiin siten mahdollisuudet tehokkaan alkoholijuomien hintapolitiikan harjoittamiseen. Näin puolestaan luotaisiin pohjaa myös sille tädelliselie asennekasvatustyölle, jonka tavoitteena on alkoholin ja humalan yhteiskunnassamme vallitsevan arvostuksen vähentäminen.”

Edellä sanottu osoittaa, ettei hallintoneuvostolla alkoholilakiin sisältyvästä nimenomaisesta säännöksestä huolimatta ole ollut mahdollisuuksia kulloisessakin alkoholipoliittisessa tilanteessa tehdä tarpeellisiksi katsomiaan hintaratkaisuja.

Niiden esteenä ovat olleet valtiovallan taholta esitetyt toivomukset ja lausumat siitä, ettei suunniteltuja hintaratkaisuja tulisi lainkaan tai ei ainakaan aiotun suuruisina toteuttaa. Tällöin on vedottu yleisiin vakauttamis-, tulo- ja palkkapoliittisiin näkökohtiin, taikka hintapäätöksen esteenä on ollut yleinen hintasäännöstely. Valtionyhtiönä alkoholiyhtiö on katsonut valtiovallan taholta esitetyt alkoholipoliittiseen päätöksentekoon kohdistuvat toivomukset ja lausumat itseään velvoittaviksi huolimatta siitä, että juridisesti asiaa arvostellen hallintoneuvostolla lain mukaan on näistä esityksistä riippumaton oikeus tarpeellisiksi katsottavien päätösten tekemiseen.

Hallintoneuvoston mielestä alkoholiyhtiön mahdollisuuksia itsenäisiin hintapäätöksiin olisi alkoholilainsäädäntöä tarkistettaessa vahvistettava. Kaikkeen edellä sanottuun viitaten hallintoneuvosto ilmoittaakin kannattavansa komitean ehdotusta, jonka mukaan alkoholilakiin otetaan säännös siitä, että yhtiön hallintoneuvostolla on velvollisuus alkoholijuomien hintapäätöksiä tehdessään ottaa huomioon, ettei alkoholijuomien hintojen kehitys jää jälkeen yleisestä hintojen kehityksestä.

Laissa olisi varattava mahdollisuus suurempiinkin alkoholin hinnankorotuksiin, mikäli siihen olisi erityisiä alkoholipoliittisia syitä. Hintoja tulisi, kuten komiteakin esittää, pääsäännön mukaan tarkistaa

”Nykyisessä taloudellisessa tilanteessa ja yhteis-

vuosittain, erityisten syiden johdosta useamminkin. Komitea huomauttaa siitä, että valittavalla reaalihintatasolla tulee olemaan käytännössä huomattava merkitys. Hallintoneuvosto yhtyy komitean käsitykseen, jonka mukaan olisi tarkoituksenmukaista omaksua mainituksi tasoksi reaalihintojen pitkäaikainen keskitaso 1951—73. Juoma- ja juomaryhmäkohtaisia hintoja voitaisiin täten myös järjestellä kulutusrakennetta ohjailtaessa yleisen hintatason kehityksestä poikkeavastikin, niin kuin komitean mietinnössäkin todetaan. Uusi lainsäädännökseen nimenomaisesti pohjautuva järjestely tulee vaikeissa yleispoliittisissa tilanteissa helpottamaan parlamentaarisiin perustein valitun hallintoneuvoston asemaa sen tehdessä hintaratkaisuja.

Lausunnossa kiinnitetään erityistä huomiota alkoholijuomien kulutuksessa vuoden 1978 aikana tapahtuneeseen kehitykseen. Alkoholijuomien myynti on laskeutunut selvästi touko—elokuussa 1978; verrattuna vuoden 1977 vastaavaan aikaan laskua on 6,5 %, kun vielä vuoden ensimmäisen kolmanneksen aikana myynnin kasvu oli 2,8 %. Alkuvuoden kulutuksen kasvu on siis kääntynyt huomattavaan laskuun. Kun yksityisen kulutuksen volyymi on muutoin kääntynyt kasvuun, lieenee perusteltua todeta alkoholin kulutuksen vähentymisen -johtuneen nimenomaan alkoholiyhtiön toimenpiteistä eli hinnankorotuksista ja osittain myös Alkon myymälöiden lauantaismiskokeilusta. Tammi—huhtikuussa 1978 toteutetut hintojen tarkistukset nostavat alkoholijuomien hinnat vuositasolla 17,4 % viimevuotista korkeammiksi. Yksityisen kulutuksen volyymi tulee kasvamaan tänä vuonna noin 1,5 %, mutta alkoholijuomien kulutus jää vuositasolla ennusteen mukaan noin 3 % viime vuoden tason alapuolelle.¹ Huomattava on, että vuosina 1976—77 yksityinen kulutus laski edellisvuosiin verrattuna, mutta alkoholijuomien kulutus sen sijaan kasvoi hieman.

Vuonna 1979 alkoholijuomien kulutuk-

sen arvioidaan laskevan noin 1 %:n vuoden 1978 tasosta tai pysyvän korkeintaan samalla tasolla. Tämä kehitys johtuu osittain vuoden 1978 aikana suoritetuista hinnankorotuksista. Tämän lisäksi laskusuuntainen kehitys edellyttää sitä, että alkoholijuomien hintoja nostetaan vuonna 1979 suunnilleen yleisen hintatason nousua vastaavasti ja että kuluttajien ostovoima kasvaa reaalisesti enintään 1—2 %.

Yhteenvetona edellä sanotusta voidaan todeta, että komitean mietinnössä lähinnä tarkastellun alkoholin kulutuksen kuuden vuoden voimakkaan kasvukauden 1969—74 jälkeen ollaan siirrytty kulutuksen määrän tasaantumisvaiheeseen, joka on jo kestänyt neljän vuoden ajan eli vuodet 1975—78.

ALKOHOLIJUOMIEN SAATAVUUTEN LIITTYVIÄ KYSYMYKSIÄ

Alkoholimyymäläverkosto

Komitean mielestä alkoholilajien kielteisen kehityksen huomioon ottaen alkoholiyhtiön myymälöiden lukumäärä on kasvanut liian nopeasti, eikä kulutuksen kasvua ole riittävästi otettu huomioon myymäläverkoston laajennussuunnitelmissa. Tämän lausuman vuoksi on aiheellista kosketella hallintoneuvoston eduskunnalle vuosittain antamien kertomusten nojalla Alkon myymälöiden ja anniskeluravintoloiden sekä keskioluen vähittäismyynti- ja anniskelulupien lukumäärän kehitystä alkoholilainsäädännön voimassaoloaikana.

Vaikka useat kymmenet maalaiskunnat esittivät vuoden 1968 lopulla ja vuoden 1969 aikana Alkolle myymälän perustamista, lähdettiin verkoston laajentamisessa etenemään pidättyvästi. Ensimmäiseen hallintoneuvoston vahvistamaan myymäläohjelmaan valittiin etupäässä sellaisia väestökeskuksia, joista etäisyydet alkoholimyymälöihin olivat pitkät ja joissa myymälän avaaminen muutoinkin oli perusteltua. Ratkaisut perustettiin tilastolliseen tutkimukseen paikkakun-

¹ Alkon hallintoneuvosto antoi lausuntonsa 7. 12. 1978.

tien myymälätarpeen kiireellisyys- ja tärkeysjärjestyksestä. Sellaisia kuntia, joiden alueelle ei niiden esityksestä huolimatta ole perustettu myymälää, on tälläkin hetkellä viitisenkymmentä.

Keväällä 1971 hallintoneuvosto täydensi maalaiskuntia koskevaa vuosien 1969—70 myymäläohjelmaa. Myös 1971—72 hallintoneuvosto katsoi välttämättömäksi — huolimatta maalaiskuntien lukuisista toivomuksista — noudattaa jakelujärjestelmän laajentamisessa edellisinä vuosina omaksuttua pidättyvää politiikkaa. Mainitun vuoden lopulla hallintoneuvosto teki päätöksen uudesta maalaiskuntia koskevasta myymäläohjelmasta vuosiksi 1973—74. Ohjelmaan valittujen kuntien määrä pidettiin edelleen suppeana.

Kun ilmeni, että alkoholijuomien kuluksen kasvu oli 1974 nousemassa odotettua suuremmaksi, hallintoneuvosto päätti, että voimassa olevan myymäläohjelman toimeenpanoa hidastetaan siten, että sen vielä toteuttamattomista myymälöistä pääosa avataan vuonna 1976 tai sen jälkeen. Jakeluverkoston laajentamisessa oltiin 1975 tiukempia kuin yhtenäkkään vuonna nykyisen alkoholilainsäädännön aikana. Alkoholimyymälöitä avattiin ainoastaan kahteen uuteen kuntaan. Vuoden 1976 aikana ei tehty päätöksiä uusien alkoholimyymälöiden perustamisesta. Hallintoneuvosto hyväksyi syksyllä 1977 myymäläohjelman vuosiksi 1978—79. Uusia myymäläpaikkakuntia ei myymäläohjelmaan sisälly.

Hallintoneuvosto on näin ollen epätydyttäväksi katsomissaan alkoholioloissa noudattanut varsin pidättyvää linjaa myymäläverkoston laajentamisessa. Maaseutumyymälöiden lisäämistä alkoholilain alkuvuosina on pidettävä luonnollisena seurauksena uuteen järjestelmään siirryttäessä. Tämän jälkeen on verkoston lisäämisessä oltu varovaisia kuitenkin niin, että samalla on otettu huomioon alueellisen tasa-arvon vaatimukset laillisen alkoholin saantimahdollisuuksissa.

Hallintoneuvoston mielestä myymälä-

verkoston laajentamisessa on jatkuvasti edettävä varovaisesti tiukan tarveharkinnan puitteissa. Hallintoneuvosto katsoo, että myymäläpaikkakuntien kokonaismäärä olisi pyrittävä pitämään nykyisellä tasollaan, elleivät erityiset syyt vaadi paikkakuntien tai myymälöiden määrän lisäämistä.

Ottaen huomioon tuoreet väestöennusteet ja muuttoliikkeen vähenemisen myymälöiden perustamistarve uusille paikkakunnille — tai tarve myymälöiden lisäämiseen yleensäkkään — tuskin voi olla suuri tulevaisuudessa.

Anniskeluravintolaverkosto

Vuoden 1968 lainuudistuksella haluttiin myös anniskelun kohdalla tehdä mahdolliseksi kaupunkien ja kauppaloiden sekä maaseudun välisten erojen tasoittaminen ja samalla ravintolapalvelujen kehittäminen yhteiskunnassa tapahtuneita muutoksia ja mm. matkailunäkökohtien vaatimuksia vastaaviksi. Uuden lainsäädännön soveltamisessa pääpaino pantiin toisaalta toiminnassa olevan ravintolalaitoksen rakenteen korjaamiseen ja toisaalta maaseudulla toimivien anniskeluravintoloiden määrän asteittaiseen lisäämiseen. Pyrkimys kulutuksen kasvun rajoittamiseen on vaikuttanut myös anniskeluverkostoa koskeviin päätöksiin. Vuosittain on yli puolet anniskeluoikeushakemuksista hylätty ja anniskeluoikeuksien myöntämisessä oltu varsin pidättyviä hallintoneuvoston tekemien päätösten mukaisesti.

Alkoholijuomien saatavuutta anniskeluravintoloissa on rajoitettu myös siten, että anniskeluaikaa on supistettu. Sisäasiainministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön sekä alkoholiyhtiön välillä käytettyjen neuvottelujen tuloksena alkoholilain alaiset anniskeluravintolat on vuodesta 1973 lähtien pääsäännön mukaan suljettava viimeistään klo 1. Jatketta aukioloaika 2:een ja erityisesti 3:een voidaan myöntää vain rajoitetuissa tapauksissa.

Hallintoneuvosto on siis etenkin uuden

alkoholilainsäädännön alkuvuosien jälkeen noudattanut anniskeluoikeuksia myöntäessään pidättyvää ja yhä tiukemmaksi muodostunutta linjaa. Ensimmäisten uuden alkoholilainsäädännön vuosien aikana suoritettujen oikeuksien huomattavammat lisäykset on ymmärrettävä edellä mainittujen tavoitteiden toteuttamisena. Hallintoneuvoston mielestä ei olekaan tarkoituksenmukaista, että anniskelu-oikeuksien määrä asiakaspaikkoina laskettuna rajoitettaisiin nykyiselle tasolle. Uusien anniskelu-oikeuksien myöntäminen ja asiakaspaikkojen lisäämistä harkittaessa on kuitenkin säilytettävä nykyinen pidättyvä linja ja samalla kiinnitettävä huomiota ravintolaelinkeinon laadulliseen kehittämiseen.

Keskioluen jakeluverkosto

Keskioluen jakelupisteiden lukumäärä on jatkuvasti kehittynyt alenevaan suuntaan. Kun vähittäismyyntilupia oli 1969 noin 17 500, niitä oli 31. 8. 1978 enää noin 10 400. Anniskelulupien määrä oli suurimmillaan 1971, jolloin niitä oli noin 3 400. Sen jälkeen myös niiden määrä on jatkuvasti alentunut niin, että lupia oli 31. 8. 1978 enää noin 2 800.

Keskioluen litramääräinen kulutus on vuodesta 1969 lähtien pysytellyt suurin piirtein samalla tasolla. Keskioluen osuus kokonaiskulutuksesta 100 %:n alkoholina laskettuna oli 1969 36,5 % ja vuoden 1977 päättyessä noin 25 %.

Hallintoneuvoston päätösten nojalla on 1976 toteutettu eräitä keskioluen kaupan rajoitustoimenpiteitä. Keskioluen vähittäismyynti elintarvikeliikkeissä ja anniskelu ravitsemisliikkeissä ei ole sallittu velaksi, keskioluen anniskelu anniskeluravintoloissa ja keskiolutta anniskelevis- sa kahvilaliikkeissä saadaan aloittaa aikaisintaan klo 9 aamulla ja se on lopetettava viimeistään klo 22 illalla. Anniskeluluvan haltijoille on ilmoitettu, että Alkon asettamalla erityisehdolla voidaan anniskeluaikaa supistaa enemmänkin, milloin se epäkohtien estämiseksi on perusteltua. Keskioluen anniskelupaikoille on niin

ikään suositeltu ruokasidonnaisuutta anniskelussa ja rajoitettuun anniskelumäärään siirtymistä sekä vahtimestarin tai muun valvojan asettamista, milloin se järjestyksenpidon tehostamiseksi ja epäkohtien estämiseksi on aiheellista. Vähittäismyyntiluvan haltijoille on tiedotettu, että Alkon asettamalla erityisehdolla voidaan keskioluen myyntiaikaa supistaa tai kieltää liikkeessä itsepalvelumyynti, milloin se valvonnan tehostamiseksi nähdään aiheelliseksi. Myös on suositeltu siirtymistä mahdollisuuksien mukaan itsepalvelumyyntistä ns. palvelumyyntiin. Kaupan järjestöjen ja keskusliikkeiden kanssa on sovittu vähittäismyyntiajan rajoittamista koskevasta yhteisestä suosituksesta; sen mukaan keskioluen myynti elintarvikeliikkeissä saadaan aloittaa aamulla aikaisintaan klo 9 eikä keskiolutta myydä kahden peräkkäisen pyhäpäivän sattuessa jälkimmäisenä päivänä, vaikka lain mukaan elintarvikkeiden myynti onkin silloin sallittu.

OLUEN JA LONG DRINK -JUOMIEN ALKOHOLIPITOISUUDEN ALENTAMINEN

Mietinnössä esitetyin perustein komitea katsoo, että A-oluen alkoholipitoisuuden yläraja olisi asetettava 4,0 painoprosenttiin ja keskioluen 3,0 painoprosenttiin. Jos alkoholipitoisuuden alentamisen ei odoteta vaikuttavan oluen kulutusmääriin eikä siirtymää muihin juomiin tapahdu, komitea arvioi alkoholin kokonaiskulutuksen laskevan toimenpiteen ansiosta vuositasolla noin 0,4 litraa absoluuttialkoholia asukasta kohden eli noin 6 %. Oluen saatavuuden rajoittamisessa on komitean ilmoituksen mukaan keskeisenä päämääränä alkoholin kokonaiskulutuksen ja sosiaali- ja terveyshaittojen vähentäminen. Samalla on kuitenkin otettava huomioon saatavuuden rajoittamistoimenpiteen aiheuttamat muut seurausvaikutukset kuten esimerkiksi vaikutukset työllisyyteen.

Valmistuksessa huomioon otettavat varmuusnäkökohdat johtavat siihen, että

keskioluen alkoholipitoisuus voisi olla käytännössä noin 2,7—2,8 painoprosenttia ja A-oluen 3,7—3,8 painoprosenttia.

Ministeriön suosituksesta suoritettiin vuonna 1977 kolmessa panimossa oluen valmistuskokeilu, jolloin koeoluiden vierreväkevyys oli 8,5 painoprosenttia (nykyisin n. 10,5 p-%) ja alkoholipitoisuus 2,7 painoprosenttia (nykyisin n. 3,5 p-%). Vierreväkevyyden voimakkaan alentamisen todettiin heikentävän oluen laatua sekä jonkin verran sen säilyvyyttä. Kokeiden perusteella todettiin erityisesti, että oluen tuoksuun ja makuun haitallisesti vaikuttavien aineiden merkitys havaitaan herkemmin vierreväkevyydestään alemmissa oluissa kuin normaaleissa. Alkoholit ei ole ainoa aine, joka tekee mallasjuomasta oluen. Aromiin ja makuun vaikuttavat merkittävästi myös vierteestä olueen jäävät käymättömät aineet sekä käymisessä muodostuvat aromiaineet. Nykyiset alkoholipitoisuudet ja vierreväkevyydet sekä III-oluen eli keskioluen että IV A-oluen kohdalla perustuvat pitkäaikaisiin kansainvälisiin kokemuksiin.

Nykyisten olutlaatujemme alkoholipitoisuuden ja vierreväkevyyden alentamista harkittaessa on syytä vielä muistaa valmistuksessa käytettävän raaka-aineen, maltaan, osuus. Vuonna 1977 käytettiin maltaita III ja IV veroluokan oluiden valmistukseen 41 325 000 kiloa; määrä vastaa noin 55 milj. kiloa mallasohraa. Oluiden alkoholipitoisuuden alentamisesta seuraisi maltaan kulutuksen vähentyminen. Jos oletetaan, että kumpakin olutlaatua kulutettaisiin muutoksen jälkeen sama määrä kuin vuonna 1977, vähentyisi maltaan käyttö noin 6 milj. kiloa (n. 15 %) ja mahdollisesti enemmänkin.

Komitean ehdottama A-oluen alkoholipitoisuuden ylärajan alentaminen 4,0 painoprosenttiin merkitsisi tämän oluen muuttumista nykyisen keskioluen tasolle. Kuten edellä todettiin, oluen valmistuksessa noudatettavista varmuussyistä A-oluen alkoholipitoisuuden yläraja asetuisi 3,7—3,8 painoprosenttiin. Tällöin

olutvalikoimasta poistuisi kansainvälinen Export-olut, ja se saattaisi lisätä kuluttajien mielenkiintoa ulkomaisen Export-oluen yksityistilauksiin.

Mikäli komitean arvio oluen alkoholipitoisuuden alentamisen vaikutuksesta alkoholin kokonaiskulutukseen käytännössä toteutuisi, on tulosta pidettävä vaatimattomana. Hallintoneuvoston mielestä nykyisessä tilanteessa, jolloin alkoholin kokonaiskulutus on vuosina 1975—77 taasaantunut ja kuluvan vuoden aikana osoittanut selvästi alenevaa suuntaa, ei ole riittäviä perusteita pyrkiä alkoholin kokonaiskulutuksen alentamiseen muutoinkin miedoimpien alkoholijuomien alkoholipitoisuutta alentamalla.

Komitean ehdotus on toteutuessaan tuskin omiaan korostamaan keskioluen alkoholijuomaluonnetta, ja tämän seikan yleistä tiedostamista komitea kuitenkin toivoo.

Olutkysymyksen tarkastelun yhteydessä komitea ehdottaa myös long drink -juomien alkoholipitoisuuden alentamista A-oluen tasolle ilmeisestikin lähinnä siitä syystä, että erityisesti anniskelussa long drink -juomia ja A-olutta voidaan pitää tyypillisinä vaihtoehtojuomina. Yhdenmukaisesti vahvan oluen alkoholipitoisuuden alentamista koskevaan ehdotukseen omaksumansa kannan mukaisesti hallintoneuvosto katsoo, ettei long drink -juomien alkoholipitoisuutta ole syytä alentaa.

MONOPOLIYHTIÖ JA YKSITYINEN VOITONTAVOITTELU

Yleistä

Tarkastellessaan kysymystä alkoholielinkeinojen rakenteesta ja sen säätelystä komitea lausuu, että keskeisiä alkoholipolitiikan periaatteita on mm. Suomessa ollut yksityisen voitontavoittelun rajoittaminen tai estäminen. Alkoholijuomien valmistuksesta ja myynnistä koituva mahdollinen taloudellinen hyöty olisi ohjattava yleishyödyllisiin tarkoituksiin. Mietinnössä huomautetaan, että Suomes-

sa yksityistä voitontavoittelua on rajoitettu siten, että alkoholin tuotanto ja jakelu ovat olleet erityisesti vuoden 1932 väkijuomalainsäädännön aikana ensisijaisesti alkoholiyhtiön monopolina. Komitean mielestä monopoliperiaatetta on nykyisessä vuoden 1968 alkoholilainsäädännössä lievennetty ja entistä suurempi osuus valmistuksesta luovutettu yksityisille tehtaille, joiden osuus alkoholin tuotannon ja kulutuksen arvosta näin on kasvanut.

Edellä sanotun perusteella hallintoneuvosto toteaa, että jos keskiolutilainsäädäntö jätetään huomioon ottamatta, alkoholilain mukaan valtion monopolin laajuus on nykyisin asiallisesti ottaen sama kuin väkijuomalain aikana. Eri asia on, että Alko on taloudellisista ja käytännön tarkoituksenmukaisuussyistä luovuttanut aikaisempaa suuremman osuuden alkoholin valmistuksesta yksityisille tehtaille, kuten komitean mietinnössä todetaan, ja että ravintolalaitos on laajentunut siten kuin edellä on esitetty.

Viime vuosien aikana on monopolin osuus valmistuksessa kuitenkin taas vahvistunut. Kun Alkoon sopimussuhteisten tehtaiden valmisteiden litramääräinen osuus väkevien juomien ja viinien myynnistä oli 1975 vuodesta 1960 jatkuneen kasvukauden päätteeksi suurimmillaan eli 19,8 %, vastaava luku oli 1977 enää 14,2 %. Vastaava osuus Alkon valmisteiden osalta oli 1975 55,4 % ja 1977 61,8 %. Tässä yhteydessä todettakoon lisäksi, että myös anniskelukapasiteetin lisääntyminen on laantunut.

Komitean mietinnössä asiasta esitettyjen näkökohtien johdosta on tässä yhteydessä syytä kosketella monopoliyhtiön ja yksityisen voitontavoittelun suhdetta toisiinsa sekä tähän liittyen alkoholijuomien tuotantoon, anniskeluun ja alkoholijuomavalikoimaan sekä tuotekehittelyyn liittyviä kysymyksiä.

Hallituksen esityksessä eduskunnalle vuoden 1932 väkijuomalaiksi korostettiin mm., että väkijuomaliikettä ei tule jättää yksityisen vapaaksi ansionsaantikeinoksi, vaan yksityisen hyödyn tavoittelu on siitä

suljettava pois. Lakiin ei kuitenkaan edes ehdotettu asiasta nimenomaista säännöstä. Heijastuksena mainitusta periaatteesta voidaan pitää väkijuomalain 41 §:n 2 momenttiin sisältynyttä säännöstä, jonka mukaan anniskeluliikkeen harjoittajalle edellytettiin suoritettavan vain kohtuullinen korvaus anniskelusta. Säännös osoittaa toisaalta, ettei yksityistä ansaintaa voitu kokonaan sivuuttaa järjestelmässä, jossa kuitenkin sallittiin tiettyjen toimintojen suorittaminen yksityisten toimesta monopoliyhtiön puolesta ja lukuun.

Vaikka siitä ei olekaan nimenomaisesti säädetty laissa, sisältyy monopolin varaan rakennettuun järjestelmäämme kantavana ja luonnollisena periaatteena yksityisen voitontavoittelun tason säätelyajatus. Periaatetta pidettiin ilmeisesti niin itsestään selvänä, ettei tähän asiaan vuoden 1968 alkoholilainsäädännön valmistelun yhteydessä kiinnitetty erityistä huomiota puhumattakaan siitä, että lakiin olisi haluttu asiasta positiivista säännöstä. Alkoholiyhtiön hallintoneuvoston ja yleensä yhtiön johdon vastuullisena tehtävänä on esim. valmistus- ja anniskelukorvausten suuruudesta tai määräytymisperusteista päätöksiä tehdessään huolehtia siitä, että yksityiset taloudelliset intressit toteutuvat vain kohtuullisina. Hallintoneuvoston käsityksen mukaan sekä väkijuomalain että nykyisen alkoholilainsäädännön nojalla korvauksia ja palkkioita tai niiden määräytymisperusteita vahvistettaessa on tämä kohtuullisuuden linja kyetty säilyttämään ilman, että siihen voidaan kohdistaa perusteltua arvostelua. Toisaalta on selvä, että oikeuden haltijan tai luvansaajan tulee saada toimiessaan yhtiön antamin valtuuksin sen puolesta tämän tehtävän suorittamisesta riittäväksi katsottava korvaus. Valtion yhtiönä Oy Alko Ab on tietenkin tällä tavoin yksityistä voitontavoittelua säädellen ja myös kansantaloudellisia näkökohtia huomioon ottaen velvollinen ohjaamaan alkoholista saatavan taloudellisen hyödyn tehokkaasti valtion käyttöön.

Edellä sanotun ja myös jäljempänä tässä luvussa esitetyn nojalla hallintoneu-

vosto katsoo, ettei alkoholilakiin ole tarpeellista ottaa nimenomaista säännöstyä yksityisen voitontavoittelun rajoittamisesta.

Alkoholijuomien tuotannosta

Alkoholiyhtiön perustehtävänä on huolehtia mm. alkoholijuomien tuotannosta. Vaikka valmistus alkoholilain mukaan periaatteessa kuuluu yksinoikeutena alkoholiyhtiölle, hallintoneuvosto voi kuitenkin antaa valmistusoikeuden yksityiselle tai yhteisölle, jolla harkitaan olevan siihen tarvittavat edellytykset ja vaadittava luotettavuus.

Tuotannon monipuolisuuden ja taloudellisuuden turvaamiseksi yhtiö onkin toimintansa alusta lähtien jakanut tuotantotehtäviä viini- ja likööriteollisuudelle sekä panimoyrityksille. Viinujen ja niihin verrattavien viinoitettujen juomien valmistamisen yhtiö on kuitenkin pidättänyt itsellään.

Tuotannon yleistavoitteena on sen hoitaminen ja liittäminen tavarakäsittelyn toimintoihin siten, että eri tuotteiden yksikkökustannukset muodostuvat mahdollisimman alhaisiksi.

Alkoholijuomien valmistajien — viini- ja likööritehtaiden sekä panimoyritysten — ja Alkon välillä tehdyt valmistussopimukset ovat voimassa toistaiseksi. Valmistus tapahtuu alkoholiyhtiön lukuun ja sen valvonnassa, tarkemmista valmistusehdoista määrätään sopimuksessa. Yksityiselle valmistajalle maksettava korvaus määrätään siten, että se kattaa tuotantokustannukset ja kohtuullisen voiton. Valmistus sen kaikissa vaiheissa, juomien toimitukset Alkolle tai sen luvalla muille vastaanottajille samoin kuin juomien kaupanpitoon liittyvät toiminnot ja korvauksen tason kohtuullisuuden säätely ovat täysin Alkon päätettävissä ja sen tiukassa valvonnassa.

Valmistussopimuksesta ja sen sisällöstä sanottu koskee periaatteessa soveltuvien osin myös anniskelun toimittajaa ja anniskelusopimusta, joka tehdään alkoholiyhtiön ja ravintoloitsijan kanssa annis-

kelun toimittamisesta hallintoneuvoston määräämin ehdoin sekä alkoholiyhtiön lukuun ja valvonnassa.

Alkoholijuomien juomavalikoimasta ja tuotekehittelystä

Alkoholiyhtiön lajivalikoimaan ei komitean mielestä tulisi sisällyttää uusia juomatyyppisiä ja kotimainenkin tuotekehittely olisi rajattava sellaisiin tapauksiin, joissa uusi tuote voi suoraan korvata markkinoilla asemansa vakiinnuttaneen ulkomaisen tuotteen.

Alkolla on alkoholijuomien kaupassa monopoliasema, minkä vuoksi se on velvollinen huolehtimaan siitä, että kuluttajien saatavana on riittävä juomien lajivalikoima. Tuotepolitiikassaan yhtiö pyrkii tyydyttämään alkoholijuomien kulutus-tarpeet siten, että lajivalikoima tarjoaa kohtuulliseksi katsottavan määrän hyvälaatuisia, eri makusuuntauksia vastaavia alkoholijuomia, mutta myös alkoholittomia juhla- ja seurajuomia eli ns. alkoholittomia viinejä. Lajivalikoimaa kehitettäessä pyritään suosimaan nauttimisväkyydeltään mietoja juomia samoin kuin kotimaisia juomia, kuten komiteakin edellyttää, sekä huolehtimaan niiden kilpailukyvyistä. Lajivalikoiman monipuolisuuden ylläpitämiseksi yhtiö tuo maahan myös ulkomaisia alkuperäispullotteita tai alkoholijuomia astiatavarana. Tuonnin määrä pyritään kuitenkin pitämään vähäisenä ja hoitamaan siten, että yksikkökustannukset muodostuvat mahdollisimman alhaisiksi ja kotimainen jalostusaste korkeaksi. Alko hankkii asiakkaidensa lukuun tilauksesta muitakin kuin vähittäismyyntihinnastossa olevia alkoholijuomia.

Hallintoneuvoston mielestä ei alkoholiyhtiön eikä myöskään yksityisen alkoholijuomateollisuuden pitä tietoisesti jättäytyä syrjään kansainvälisestä tuotekehittelystä ja siinä ilmenevistä uusista virtauksista. Päinvastoin erityisesti Alkon velvollisuutena on tarkoin seurata tämän alan kehitystä ja hankkia mahdollisuuksiensa mukaan muualla kehitetyis-

tä uusista juomista ja juomatyypeistä tietoja ja kokemuksia riittävien tietojen saamiseksi harkittaessa juomien soveltuvuutta tai soveltumattomuutta suomalaiseen alkoholikenttään. Harkinnan periaatteellisenä alkoholipoliittisena lähtökohtana on pidettävä sitä, voidaanko uuden tuotteen katsoa etupäässä lisäävän alkoholin kokonaiskulutusta vai pääasias-
sa korvaavan jonkin jo myynnissä olevan tuotteen menekkiä. Käytettävissä olevin keinoin olisi tällöin erityisesti jo ennak-
koon — tai sitten käytännön kokemusten myötä — pyrittävä varmistumaan siitä, etteivät uudet tuotteet ole omiaan joh-
dattelemaan esim. nuorisoa tällaisten juomien ja niihin tottumisen kautta yleensä alkoholijuomien käyttämiseen. Tämä voitaneen useimmissa tapauksissa tehokkaasti estää hintapoliittisin keinoin.

Alkon ja kotimaisen alkoholiteollisuuden väliseen yhteistoimintaan kuuluu tärkeänä osana yhteistyö alkoholijuomien tuotekehittelyyn liittyvissä kysymyksis-
sä. Tehtäväjako alkoholijuomien valmis-
tuksessa ja myös tuotekehittelyssä mää-
räytyy lähinnä raaka-ainepohjan mu-
kaan. Alkoholiyhtiön harjoittama tuotan-
to perustuu osittain kotimaisen ja osittain
ulkomaisen raaka-aineen käyttöön, kun
taas kotimaisen viini- ja likööriteollisuu-
den tuotantotoiminta perustuu kotimais-
ten marjojen ja hedelmien talteenottoon
ja jalostamiseen. Viini- ja likööritehtailla
on laaja marjojen ja hedelmien hankinta-
verkosto sekä viljelysopimuksia raaka-
ainetuottajien kanssa. Viinan ja siihen
verrattavien viinoitettujen juomien val-
mistus on pysytetty yksinomaan Alkolla.
Nykyisen tuotepolitiikan mukaista on,
että yhtiö pyrkii kotimaisten tuotteiden
osuuden jatkuvaan suurentamiseen, kun-
ten edellä on sanottu, lisäämällä Alkon
omien ja myös kotimaisen juomateolli-
suuden tuotteiden lukumäärää ulkomais-
ten tuotteiden kustannuksella. Kotimai-
sen marjaviini- ja likööriteollisuuden toi-
minta ja sen jatkuvuus nykyisen tehtävä-
jaon mukaisena yhteistyössä Alkon kans-
sa on kansantalouden ja samalla myös
Alkon etujen mukaista.

ANNISKELUUN LIITTYVIÄ KYSY- MYKSIÄ

Komitea katsoo, "että anniskelukorvaus-
järjestelmää kehittämällä olisi pyrittävä
alentamaan alkoholin osuutta ravintoloi-
den kokonaisliikevaihdosta". Alkoholin
myynnin osuus ravintoloiden kokonaislii-
kevaihdosta vaihtelee hyvin paljon ravin-
tolatyypistä riippuen. Ne ravintolatyypit
— pubit, pistäytymis- ja kortteliravintolat
—, joiden myynnistä alkoholin myynti
muodostaa suuren osan, kuuluvat pää-
sääntöisesti alimpaan eli perushintaryh-
mään. Myös itsepalveluravintolat kuulu-
vat perushintaryhmään, ja niiden annis-
kelukorvaus on n. 20 % pienempi kuin
samaa hintaryhmään kuuluvien palvelu-
periaatteella toimivien ravintoloiden.

Hallintoneuvosto katsoo, että anniske-
lukorvausjärjestelmää kehittämällä voi-
daan alkoholin osuutta ravintoloiden lii-
kevaihdosta alentaa, mutta tehokkaam-
min tähän tavoitteeseen päästään annis-
keluoikeuksien myöntämispolitiikalla si-
tomalla anniskelu-oikeudet ravintolan toi-
minta-ajatukseen.

Viime vuosina on erityisesti rajoitettu
anniskelu-oikeuksien myöntämistä sellai-
sille ravintoloille, joissa voidaan olettaa
alkoholijuomien myynnin muodostuvan
liikevaihdon kannalta määrääväksi. Yhä
enenevä osa myönnettyistä oikeuksista on
ollut B-oikeuksia taikka pelkästään olue-
en ja karahviviiniin rajoitettuja oikeuk-
sia. Näissä ravintoloissa alkoholijuomien
nauttiminen liittyy pääsääntöisesti ruo-
kailuun ja alkoholin osuus kokonaisliike-
vaihdosta jää erittäin vähäiseksi.

Komitea suosittelee tarjoilupalkkiojär-
jestelmästä luopumista. Kiinteää aika-
palkkaa maksavat ravintolat ovat jo
irtautuneet tarjoilupalkkiojärjestelmästä.
Alkoholipoliittisesti kiinteä palkkaus
on parempi kuin tarjoilupalkkiojärjestel-
mä. Tästä syystä komitean kannanottoon
voidaan yhtyä; tarjoilupalkkiojärjestel-
mästä luopuminen olisi kuitenkin toteu-
tettava ensisijaisesti sopimalla siitä työn-
antajain ja työntekijäin välillä, kuten
komitean mietinnössäkkin todetaan.

EHDOTUS KESKIOLUTLAIN KUMOA- MISEKSI JA UUDEN ALKOHOLILAIN — LAKI ALKOHOLIJUOMISTA — SÄÄTÄMISEKSI

Kun vuoden 1968 alkoholilainsäädäntöä valmisteltiin, katsottiin silloisessa tilanteessa oikeaksi ja tarkoituksenmukaiseksi säätää erillinen laki keskioluesta alkoholilain rinnakkaislaiksi. Tätä pidettiin parhaana ratkaisuna ottaen huomioon mm. sen, että keskioluen jakelua jne. koskevat säännökset säädettiin lähes kauttaaltaan alkoholilain vastaavia säännöksiä kevyemmiksi ja että toisaalta keskiolutlakiin muutoinkin erilaisesta järjestelmästä johtuen oli tarpeellista sijoittaa sellaisia erityissäännöksiä, joita ei alkoholilakiin otettu. Toisaalta keskiolutlaissa — eräistä systeemien samankaltaisuuksista johtuen — on monien pykälien kohdalla viittauksia alkoholilain ao. säännöksiin.

Alkoholilainsäädäntöä sovellettaessa käytännössä on kahdesta erillisestä laista — monine hyvine puolineen — myös hankaluuksia. Esim. oikeus anniskeluun varsinaisissa anniskeluravintoloissa joudutaan antamaan sekä alkoholilain että keskiolutlain nojalla, ja käytännön anniskelutoiminnassa joudutaan toimimaan keskioluen osalta keskiolutlain määräysten mukaisesti ja muiden alkoholijuomien osalta alkoholilain ja sen nojalla annettujen määräysten perusteella. Viranomaisen piirissä esiintyy vieläkin erilaisia käsityksiä siitä, milloin yksittäistapauksittain on sovellettava alkoholilakia ja milloin keskiolutlakia. Ilmeisesti keskioluen irrottaminen alkoholilain alaisuudesta on osaltaan myös ollut vaikuttamassa siihen, että keskioluen alkoholijuomaominaisuus on yleisesti hämärtynyt. Jo pelkästään se, että vain toisen lain nimessä esiintyy sana alkoholi (*alkoholilaki* — laki keskioluesta), on voinut voimistaa tämän käsityksen syntymistä.

Edellä sanotun nojalla hallintoneuvosto ehdottaa, että laki keskioluesta kumotaan ja keskiolut jälleen palautetaan varsinaisen alkoholilain alaisuuteen siten, että

lakiin otetaan tarpeellisiksi katsottavat kevyemmät erityismääräykset keskioluesta.

Keskiolut tulisi monissa kohdissa nykyistä tiukempien määräysten alaiseksi ja keskioluen alkoholijuomaluonne korostuisi, mihin komiteankin mielestä tulisi pyrkiä. Kun kaikki alkoholijuomat tulisivat saman lain alaiseksi, olisi perusteltua muuttaa lain nimi kuulumaan Laiksi alkoholijuomista (vrt. Laki väkijuomista vuodelta 1932). Tämä jo omalta osaltaan korostaisi keskioluen alkoholijuomaluonetta.

Samalla olisi kaikki voimassa olevat keskioluen vähittäismyynti- ja anniskeluluvat säädettävä peruuntumaan tietyn siirtymäkauden jälkeen. Lakiehdotuksen lähtökohtana on, että keskiolut pysyy elintarvikeliikkeissä ja kahvilaliikkeissä, mutta lupamenettely uudistettaisiin pääsääntöisesti tarveharkintaan perustuvien ja hallintoneuvoston toimesta vahvistettavien uusien yleisten periaatteiden ja ohjeiden pohjalta. Niiden mukaan luvansaannin edellytyksiä kiristettäisiin ja lupamenettely rakennettaisiin pääasiassa ns. tarveharkinnan pohjalle. Tämä johtaisi keskioluen saatavuuden ja keskioluen kulutuksen vähentymiseen.

Tässä lyhennelmässä esitetyn lisäksi lausunnossa kosketellaan myös eräitä muita komitean olennaisia kannanottoja, kuten alkoholilain periaatepykälän sisältöä, alkoholiyhtiön organisaation kehittämistä, komitean ehdottamaa 5-vuotisyleissuunnitelmaa ja tähän liittyen valtiovallan ja alkoholiyhtiön välistä suhdetta, kunnallisen alkoholitarkastuksen siirtämistä lääninhallituksille ja alkoholijuomien edustajien asemaa, niin myös eräitä alkoholilain ja alkoholijuomaverolain tarkistamiseen liittyviä kysymyksiä. Hallintoneuvoston kannanotot ja toteamukset näissä kysymyksissä sisältyvät tämän lyhennelmän lopussa olevaan yhteenveto-osaan.

YHTEENVETO

Yhteenvetona kaikesta edellä esitetystä hallintoneuvosto

1) yhtyy käsitykseen, jonka mukaan alkoholiolojen kehitys erityisesti uuden alkoholilainsäädännön vuosina 1969—74 on ollut monessa suhteessa epätydyttävä;

2) yhtyy käsitykseen, jonka mukaan taloudellinen kasvu, yhteiskunnan rakennemuutokset ja yleinen asennekehitys ovat olleet tärkeimmät alkoholin kulutusta maassamme lisänneet tekijät;

3) katsoo, että kulutuksen kasvuun on omalta osaltaan vaikuttanut myös uuden alkoholilainsäädännön jo sinänsä edellyttämä alkoholimyymälöiden ja anniskeluravintoloiden sekä keskioluen myynti- ja anniskelupisteiden määrällinen lisääntyminen;

4) katsoo, että jakeluverkoston laajentuminen on kuitenkin toteutettu harkitun suunnitelmallisesti ja tiukentuvan linjan mukaisesti;

5) yhtyy komitean esittämään yleislinjaan, jonka mukaan alkoholijuomien kulutusta olisi kyettävä hillitsemään, niin myös siihen, että asennekysymyksille on annettava keskeinen sija maamme alkoholipolitiikkaa kehitettäessä;

6) katsoo, että kulutuksen hillitsemistavoite kyetään saavuttamaan erityisesti nykyistä tehokkaamman hintapolitiikan ja sopiviksi mitoitettujen alkoholin saatavuusrajoitusten avulla;

7) katsoo, että myymäläpaikkakuntien kokonaismäärä olisi pyrittävä pitämään nykyisellä tasollaan, elleivät erityiset syyt vaadi paikkakuntien tai myymälöiden määrän lisäämistä;

8) katsoo, että uusien anniskeluoikeuksien myöntämistä ja asiakaspaikkojen lisäämistä harkittaessa on säilytettävä nykyinen pidättyvä linja;

9) toteaa, että alkoholimyymälöiden pitämistä suljettuina lauantaisin on kokeiltu rajoitetulla alueella Turun ja Porin läänissä 1. 3.—31. 10. 1977 ja koko valtakunnassa 1. 6.—30. 9. 1978 ja että hallinto-

neuvosto kokeilun tuloksista saamansa selvityksen nojalla tulee tekemään päätöksen alkoholimyymälöiden lauantaisulkemista koskevista jatkotoimenpiteistä;

10) katsoo, että hallintoneuvostolla ei ole ollut käytännössä riittäviä mahdollisuuksia tehdä kulloinkin tarvittavia hintatarkoituksia;

11) yhtyy komitean ehdotukseen, jonka mukaan alkoholilakiin otetaan säännös siitä, että yhtiön hallintoneuvostolla on velvollisuus alkoholijuomien hintapäätöksiä tehdessään ottaa huomioon, ettei alkoholijuomien hintojen kehitys jää jälkeen yleisestä hintojen kehityksestä;

12) katsoo, että hallintoneuvoston itsenäisen päätäntävällän korostamiseksi olisi poistettava alkoholilain 11 §:n 3 momentin säännös siitä, että hallintoneuvoston on ennen hintapäätöksen tekemistä neuvoteltava asiasta sosiaali- ja terveysministeriön ja valtiovarainministeriön kanssa;

13) katsoo, ettei alkoholilain periaatepykälää ole tarpeellista täydentää kulutuksen minimointivaatimusta koskevalla lausumalla;

14) katsoo, että monopoliperiaatteelle rakentuvan alkoholijärjestelmämme mukaista on, että sosiaalisia tavoitteita vaarantamatta Alko valtion yhtiönä ohjaa toisaalta yksityistä voitontavoittelua säädellessä, toisaalta kansantaloudellisia näkökohtia huomioon ottaen alkoholista saatavan taloudellisen hyödyn tehokkaasti valtion käyttöön, jolloin alkoholilakiin ei ole tarpeellista ottaa nimenomaista säännöstä yksityisen voitontavoittelun rajoittamisesta;

15) katsoo, että alkoholin kokonaiskulutuksen vuosina 1975—77 tasaannuttua ja vuoden 1978 aikana selvästi alennuttua ei ole riittäviä perusteita pyrkiä alkoholin kokonaiskulutuksen alentamiseen muutoinkin miedoimpien alkoholijuomien — oluen ja long drink -juomien — alkoholipitoisuutta alentamalla;

16) toteaa, että alkoholijuomien tuotannon monipuolisuuden ja taloudellisuuden turvaamiseksi alkoholiyhtiö on toimintansa alusta lähtien jakanut tuotanto-

tehtäviä lähinnä kotimaisia raaka-aineita käyttäville viini- ja likööri- sekä panimo-yrityksille kuitenkin niin, että viinosten ja niihin verrattavien viinoitettujen juomien valmistamisen yhtiö on pidättänyt itsellään, niin myös, että viimeisten vuosien aikana on yhtiön osuus alkoholijuomien valmistuksessa selvästi vahvistunut;

17) katsoo, että nykyinen laki keskioluesta olisi kumottava ja säädettävä tilalle alkoholilain ja keskiolutlain yhdistävä uusi alkoholilaki (Laki alkoholijuomista);

18) katsoo, että kaikki voimassa olevat keskioluen vähittäismyynti- ja anniskeluluvat olisi säädettävä peruuntumaan tietyn siirtymäkauden jälkeen ja että uuden lain nojalla keskioluen vähittäismyynti- ja anniskeluluvan saamisen edellytyksiä olisi tiukennettava;

19) katsoo, että lupamenettely olisi rakennettava pääasiassa ns. tarveharkinnan pohjalle, mikä johtaisi keskioluen saatavuuden ja kulutuksen vähentymiseen;

20) katsoo, että voimassa olevan valmistussopimuksen päättyessä vuoden 1979 lopussa on mahdollista harkita, miten long drink -juomien valmistaminen ja siihen liittyvät muut toiminnot voidaan kokonaisuudessaan järjestää tarkoituksenmukaisella tavalla;

21) yhtyy periaatteessa komitean kantaan siinä, että alkoholijuomien valmistuskorvauksen perusteista päättäminen taloudellisesti merkittävänä kysymyksenä kuuluu hallintoneuvoston tehtäviin;

22) yhtyy komitean kantaan periaatteessa siinä, että Alkon johtokunnan osallistumista hallintoneuvoston päätösten valmisteluun ja toteuttamisen kehittämiseen olisi nykyisestä tehostettava;

23) katsoo, että tähän on hyvät mahdollisuudet johtokunnan pysyessä rakenteeltaan entisellään;

24) katsoo, ettei ole tarpeellista ja tarkoituksenmukaista lisätä sosiaali- ja terveysministeriön osuutta alkoholipolitiikan suunnittelusta ja toteutuksesta ehdotetun alkoholipoliittisen viisivuoti-

sen yleissuunnitelman avulla;

25) katsoo, että lääninhallitusten osuutta olisi voimistettava myös alkoholipolitiikassa ja alkoholin jakelun paikallinen valvonta kunnallista alkoholitarkastusta koskevilta osin siirrettävä lääninhallituksen toimesta tapahtuvaksi;

26) katsoo, ettei kotimaisessa tuotekehittelyssä olisi keskityttävä pelkästään sellaisiin tilanteisiin, joissa uusi tuote voi suoraan korvata asemansa markkinoilla vakiinnuttaneen ulkomaisen tuotteen;

27) katsoo, että yhtiön juomavalikoimaan tulisi voida sisällyttää myös uusia alkoholijuomatyypppejä;

28) katsoo, että anniskeluravintoloiden aukiolo- ja anniskeluaikoja koskevat järjestelyt ovat nykyisellään riittäviä;

29) yhtyy komitean suositukseen tarjoilupalkkiojärjestelmästä luopumisesta, mikä tapahtuisi ensisijaisesti sopimalla siitä työnantajain ja työntekijäin välillä;

30) katsoo, että alkoholin osuutta ravintoloiden liikevaihdosta voidaan alen-
taa myös anniskelukorvausjärjestelmää kehittämällä, mutta tehokkaammin tähän tavoitteeseen kuitenkin päästään anniskeluoikeuksien myöntämispolitiikalla sitomalla anniskeluoikeudet ravintolan toiminta-ajatuksen;

31) toteaa, että ravintoloiden tulee nykyisinkin hankkia itsepalveluun siirtymiseen ja toiminta-ajatuksen muutokseen alkoholiyhtiön lupa ja että näitä lupia myönnettäessä kiinnitetään erityistä huomiota muutosten alkoholijuomien kulutusta lisääviin vaikutuksiin;

32) toteaa, että eduskunta on hyväksynyt lain alkoholijuomaverosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta, jonka mukaan laissa tarkoitettun alkoholijuomaveron määrä korotetaan nykyisestä 55 %:sta 60 %:ksi;

33) toteaa, että sosiaali- ja terveysministeriössä valmistellaan alkoholijuomien — kotiviinin ja mallasjuomien — kotivalmistamista koskevien säännösten tiukentamiseen tähtäävää lain tarkistusta;

34) katsoo, että alkoholipolitiikan ohjaamista varten tarvitaan monitieteellistä, riippumatonta ja tieteellisesti pätevää

tutkimusta;

35) katsoo, että Alkon pysyvät tutkimuslaitokset yhdessä Alkoholitutkimussäätiön kanssa täyttävät tämän ehdon;

36) katsoo, että Alkon rahoittamaan alkoholitutkimukseen tulee kuulua yh-

teiskuntatieteellisen tutkimuksen ohella myös biolääketieteellinen ja luonnontieteellinen alkoholitutkimus;

37) katsoo, että alkoholiagentuureista ei tulisi luopua.

Alkoholipolitiikka Vol. 44: 3—16, 1979